

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен *ДОКТОР* по област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. *Педагогика*, научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“.

Тема на дисертацията: „Развиване на картографската грамотност на студенти от педагогически специалности“

Докторант: асистент Мариан Георгиев Делчев

Форма на обучение: самостоятелна

Дисертацията е насочена за защита от катедра „Педагогически и социални науки“ на Педагогически факултет - Тракийски университет, гр. Стара Загора.

Научен ръководител: доц. д-р Ваня Атанасова Иванова от Педагогическия факултет на Тракийския университет

Рецензията е написана от доц. д-р Ваня Атанасова Иванова, член на Научно жури, съгласно заповед № 1320 от 15.05. 2019 г. г. на Ректора на Тракийския университет.

1. Кратки данни за докторанта

Асистент Мариан Георгиев Делчев е роден на 26. X. 1960 г. в Асеновград. През 1986 г. завършва пълния курс на геолого-географския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ с много добър успех по специалност география и втора специалност френски език. През 1990 след успешно издържан конкурс, постъпва като асистент по методика на обучението по география в ИПКУ „ Анастасия Тошева” – Стара Загора. Специализира в ДИУУ - София.

2. Кратки данни за докторантурата:

Асистент Мариан Георгиев Делчев е зачислен в самостоятелна форма на докторантура на със заповед № 1122 от 02.05. 2018 г. към катедра „Педагогически и социални науки“. При зачисляването кандидатът представи повече от 2/3 от изследването, което направи възможно предсрочното му отчисляване с решение на катедра ПСН от 28. 02 .2019 г. с право на защита. Положил е успешно всички, предвидени в докторантския план, изпити.

3. Характеристика на дисертацията и автореферата:

Основният текст на дисертационния труд е с общ обем от 249 страници. Включени са 22 фигури и 26 таблици. Приложенията са 25. Библиографията включва списък от 141 литературни източници – 79 на кирилица и 62 на латиница, както и интернет адреси.

В представения дисертационен труд „РАЗВИВАНЕ НА КАРТОГРАФСКАТА ГРАМОТНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ НАЧАЛНИ ПЕДАГОЗИ В ХОДА НА АКАДЕМИЧНАТА ИМ ПОДГОТОВКА” се разглежда един реален теоретико-приложен проблем на професионалната подготовка и професионалните компетенции на началните учители. Ролята и ефективността на картографската грамотност - респективно на методиката на формиране на картографска грамотност в началното училище все още не са намерили необходимата дидактическа интерпретация за тази възраст, където работата с географска и историческа карта е ежедневие, а тенденциите от практиката показват все по-ранно използване на подобни схематични изображения. Неразработени остават редица теоретични и практико-приложни научни въпроси, отнасящи се до ролята на картографската грамотност на началния учител и методиката за формиране на картографска грамотност като професионална компетентност в цялостния учебен процес в педагогическите специалности, както и спецификата на това обучение във висшето училище.

Разработката е структурирана в увод, три глави, литературната справка, изводи, използвана литература и приложения. Тази структура осигурява добро ориентиране в съдържателния обхват на изследвания проблем. Във всяка от частите на доктората са обособени основни проблеми, което позволява развитието на дисертационната теза от теоретична и изследователска позиция. Емпиричната част на изследването е осъществена въз основа на анализ и систематизация на богат експериментален и диагностичен материал за период от 4 години, като включва над 80 % от студентите – бакалаври и магистри на ПФ в този период.

Основната концепция на изследването е представена в **увода** на разработката. Целта и задачите са в логическа и съдържателна взаимовръзка и разкриват основното иновационно намерение на автора в проведеното изследване. Използваната изследователска методика има оригинален характер и се основава на подходите за декомпозиция и обективизиране на изследваното явление. В параграф „Методика и организация на изследването“ са формулирани критериите и показателите в

изследователския процес. Те отразяват аналитичния подход при диференциране на проявленията на картографската компетентност на студентите.

Теоретичната обосновка и интерпретация на проблема за картографската грамотност в **първа глава** са извършени на много добро ниво. Направеният преглед на същността им показва уменията на автора да систематизира и обобщава теоретични постановки на основата на основополагащи педагогически и психолого-педагогически схващания. Развитието на проблема е извършено в добра логическа свързаност, умело е използвана аргументацията на цитираните тези. Структурните и съдържателните компоненти на картографската грамотност са изведени на основата на анализ на грамотността и функционалната грамотност. При разглеждане на картографската грамотност като елемент на професионалната компетентност на бъдещия началния учител отчетливо е открито и становището на автора. Избраният подход при осъществяване на теоретичния анализ позволява да се разкрие многообразието и сложността на изследваното явление, да се синтезират представените теоретични възгледи в контекста на изследователските задачи и перспективи. Проучени са голям брой литературни източници, цитирането е коректно.

Разработената съвкупност от понятия има силна описателна, обяснителна и прогностична функция. Това се дължи на добрата субординация и разграничаване на понятията, от една страна и от друга – на насищането им с предметно-технологична конкретика с оглед процесите на обучение - в университета и в училище.

Във **втора глава** на изследването е представен *дидактически модел* за развиване на комплексна картографска грамотност на студентите и за формиране на предметно-методическа професионална компетенция. Дидактическият модел се основава на схващането, че картографската грамотност се явява предпоставка и условие за проявлението на комплекс от метакогнитивни компетентности. Във функционален план дидактическият модел отчита съвременното схващане за "ментална карта" (mental map) [Gould, White, Noschis]. Най-ясните участъци на менталната карта, в смисъл на най-качествени образи, "произтичат от директното и самостоятелно познание на индивида, свързано с процеси на изследване и опит".

Обосновката на дидактическия модел се извършва паралелно с обосновката на входното емпирично равнище и текущата диагностика в динамичните условия на учебния процес, където една част от дисциплините са избираеми. Обоснована е

макрорамка на дидактическия модел за развиване на комплексна картографска грамотност на студентите и за формиране на методически професионални компетенции. Създаден е и модел на комплексната картографска грамотност на началния учител.

В изследването е обоснована йерархията и функционалната взаимовръзка в рамките на професионалната компетентност на началния учител между: универсални компетентности, предметните и методическите специални компетенции и комплексната картографска грамотност на началния учител. Разработен е и елементарен състав на комплексната картографска грамотност на началния учител. В рамките на микрорамката на модела са конкретизирани суб-модели: Цели на обучението, Учебно съдържание, Учебен процес, Контрол.

В **трета глава** са описани обобщено хода на експерименталната работа, основните резултати, установени в хода ѝ и техният статистически и качествен анализ. Изследването е осъществено в две посоки: описание на експерименталната работа (съдържателни и процесуални аспекти); анализ на резултатите от изходящия контрол. Диагностичната част на изследването е разгърната широко и едновременно с това е добре конкретизирана чрез богат диагностичен инструментариум, при което силните и слабите страни на отделните методи взаимно се компенсират.

Прави впечатление подборът и реализацията на съдържателните и процесуални **акценти**, чието осъществяване се явява основния иновационен двигател на изследването. Подбрани в съответствие с равнището и специалността на студентите, използваните казуси, самостоятелни задания, помощни работни карти, изработване на геоизображения - самостоятелно, в екипна работа, работа в малки групи, в аудиторна и извънаудиторна среда, изграждат една комплексна по характера си стратегия, в която картографската грамотност се очертава и достига като пресечна точка на картография, конструктивистка дидактика и методика на обучението.

Подборът и построяването на цялостния обучителен инструментариум са много оригинални, резултат и от реалните преподавателски търсения на Мариан Делчев, но и от една особена, бих казала рефлексивна проекция на неговата образователна и изследователска цел върху дейността на студента. Това придава на цялостния модел толерантност към индивидуалното равнище на студентите и вариативност в педагогическата технология.

Неслучайно е установена пряка връзка между степента на формиране на картографската грамотност като личен познавателен резултат и готовността за овладяване на методиката за формирането на начална картографска грамотност в училище.

Приноси на дисертационния труд:

Приносните моменти в дисертацията са диференцирани в научно-теоретичен, експериментално-изследователски и практико-приложен аспект. Те отразяват отчетливо и коректно постиженията на изследването.

Авторефератът представя систематизирано съдържанието на дисертационния труд и отразява научноизследователска и експериментална работа, която е извършил ас. М. Делчев . В областта на разработваната дисертационна теза са посочени 5 заглавия.

В заключение: Представеният труд разглежда значим изследователски проблем и притежава всички необходими качества на дисертационно проучване. Кандидатът демонстрира способности за самостоятелно научно изследване. Дисертационният труд изцяло покрива изискванията за добросъвестно, дългосрочно, задълбочено изследване с иновационна насоченост и научни приноси, с баланс между теоретична и технологична част на изследването. Систематичното разгръщане на възгледа за картографската грамотност позволява тя да бъде анализирана от нови различни гледни точки.

Налице са всички законови основания да гласувам с „ДА“ и да препоръчам на Научното жури да дадем положителна оценка на дисертационния труд на ас. Мариан Георгиев Делчев на тема: „Развиване на картографска грамотност на студенти от педагогически специалности“, за да му присъдим **образователна и научна степен „доктор“** в Област на висше образование 1. Педагогически науки - професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“.

22. 07. 2019

РЕЦЕНЗЕНТ:

(Член на научното жури: доц. д-р Ваня Иванова)